

ספר 'גדר עולם'

בו יבואר ענין הגדר שגדרה התורה לבנות ישראל הנשואות להיות שערותיהן מכוסות, ונהגו איזה נשים כהיום קלות ראש בענין הזה בפרט, ובפרצת גדר הצניעות בכלל, וכל זה גורם לכמה תקלות גדולות, והכל הוא מצד מיעוט הידיעה שבני עמינו אינם יודעים שזה עון גדול, על כן באנו כהיום להראות לפני הכל את גודל העון והעונש שיש עבור זה, וגודל השכר שיש להנזהרים בזה, אולי על ידי זה יתקן קצת פרצת הגדר, ונזכה לגדור פרצת ירושלים במהרה בימינו אמן.

ספר 'גדר עולם' על חובת הצניעות בכללות ובפרט בענין כסוי ראש אשה נשואה יצא לאור בראשונה [עם תרגום ללשון אידיש עבור נשות ישראל, ובתוספת קיצור הלכות טהרה בלח"ק ובאידיש] בזוארשא בשנת תרמ"ט על ידי רבינו ישראל מאיר הכהן מראדין זצ"ל. זכעת נדפס בסיעתא דשמיא בעריכה נאה ומאירת עינים עם ניקוד ופיסוק, תרגום הזוה"ק והשלמת ציוני מראי מקומות.

כמו כן נוספו כמה מאמרים בעניני הצניעות ושמירת גדרי הקדושה אשר נלקטו מכתבי ומאמרי רבינו זצ"ל.

יוצא לאור עולם

על ידי ארגון 'קול הצניעות' ירושלים עיה"ק

לחיזוק הצניעות והקדושה

טל. 0527111333

תמונת שער ספר 'גדר עולם' כפי שנדפס בווארשא על ידי רבינו מרן החפ"ן חיים זצ"ל בשנת "והיה מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דב"ר". (תרמ"ט)

הספמה

הוּ הָבִיא לְפָנַי כְּבוֹד הָרַב מְהֻרָּי נ"י מִפְּהַ אֵיזָה עֲלִים לְתַרּוּפָה מִסְפֵּר "גֶּדֶר עוֹלָם" הַנֶּעֱשֶׂה לְתוֹעֵלַת הַמּוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְרֵאִיתִי כִּי שִׁמוֹ נֶאֱחָה לוֹ, כִּי בְּלִקְחוֹ וּמוֹסְרוֹ הַטּוֹב הוּא גֶדֶר פְּרָצְתוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֲשֶׁר בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים רָפָה הַמְכַשְׁלָה בְּעֵתִים הַלְלוֹ ע"י הַנִּי נְשִׂי שְׂמֻשְׁכוֹ יִדְיָהוּ מִן הַצְּנִיעוּת וְאַחֲזוּ בְּדֶרֶךְ הַפְּרִיצוּת, וּכְבָר עָבְרוּ וְשָׁנוּ בְּזָה, עַד שֶׁיֵּשׁ שְׂנַעֲשֶׂה לָהֶם הַדְּבָר כְּהִיתֵר גְּמוּר, וְלֹא יַעֲלוּ כָּלֵל עַל לִבָּן גּוֹדֵל הָאִיסוּר וְהַפְּרָצָה בְּדַת הַיִּשְׂרָאֵל הַנֶּעֱמַח מִזֶּה. כֵּן יֵשׁ עוֹד בְּסוֹף הַסֵּפֶר כְּמָה וְכְמָה הַלְכוֹת מֵהַלְכוֹת נְדָה הַנְּחוּצִים וְדְרוֹשִׁים לְדַעַת לְכָל אִישׁ וְאִשָּׁה, וְהוּ הוּ מִגּוֹפֵי הַהַלְכוֹת הַנִּמְסָרִים לְאִישׁ וְאִשָּׁה, וְכִלּוּלִים בְּקִיצוֹר נְמֻרָּז, וְהַעֲתִיקִם בְּלִשׁוֹן אֲשֶׁכְּנִזִּית הַמְדוּבָר בִּינֵינוּ לְמַעַן יִבִּינוּ אֲנָשִׁים וְנָשִׁים וְטָרֶה.

ואחרי רואי כי דבר טוב וגדול עשה הרב המחבר בספרו גדר עולם ותיקו תקנה משום צנועות ומשום פרוצות, ועל כן אמינא לפעלא טבא יישר חילוי, ויהי ה' עמו לבצע אשר עם לבבו לזכות הרבים, וזכות הרבים יהיה תלוי בו להיות דברי מוסרו נשמעין ומתקבלין על הלב. ומתראוי לכל איש ישראל שימצא ספר הזה בתוך ביתו, ויהיה תמיד נגד עיניו ונגד עיני בני ביתו למען להאחזו בדרך הצניעות. ובזכות זה יגדור ה' פרצותיהו של ישראל, ובשכר נשים צדקניות נזכה לביאת הגואל במהרה בימינו אמן.

המדבר לכבוד התורה הבא על החתום יום ג' ה' מרחשוון תר"ן לפ"ק ווארשא,

שמואל זנוויל קלעפשיש, מו"צ דפח ק"ק הנ"ל

לוח המפתח

- **פָּרֶק ראשון** - יבואר בו גדל האסור לאשה לילך בפרוע ראש לשוק.
- **פָּרֶק שני** - יבואר בו דין דשער באשה ערוה ואסור לומר שום דבר קדושה נגדה.
- **פָּרֶק שלישי** - בו יבואר כמה וכמה אסורין היא מכנסת לעצמה ע"י מנהגה הרע הזה וכמה תצטרך לבסוף לסבול עבור זה.
- **פָּרֶק רביעי** - בו יבואר פתוי היצר שיש בענין זה.
- **פָּרֶק חמישי** - בו יבואר עוד פתוי היצר שיש בענין זה.
- **פָּרֶק ששי** - בו יבואר גודל החיוב להפעל להוכיח לאשתו בזה.
- **פָּרֶק שביעי** - בו יבואר גודל מדת הצניעות ושכרה עבור זה בעולם הזה ובעולם הבא, ולהיפך ח"ו בהולכת בדרך הפריצות.
- **פָּרֶק שמיני** - בו יבואר מצות חנוף אב לבנים בכמה ענינים נחוצים הנוגעים לדת התורה.
- **חתימת הספר**

לתשומת לב: ההערות המופיעות בסוגריים מרובעות ומסולסלות הן כולן מדברי רבינו, וסוגיהן כדלהלן. אלו שבסוגריים מרובעות הן דברי הסבר [ובדרך כלל אף הועתקו ותורגמו ללשון אידיש ע"י רבינו בדפוס ראשון, ממיון שהם נחוצים לעצם הבנת הדברים], ההערות שמופיעות בסוגריים מסולסלות הן הערות הלכתיות שכתב רבינו על פי דברי הפוסקים ומו"מ בהם. ציוני מראי מקומות - בסוגריים עגולות, ובחלקם נוספו על ידינו.

הַקְדָּמָה

הנה פֶּאֶשֶׁר נִתְבוּנָן בְּדַבְרֵי חַז"ל נִמְצָא שְׁמֵדַת הַצְּנִיעוּת הִיא מְדָה גְדוּלָּה מְאֹד וְזוֹכָה עֲבוּר זֶה לְהוֹלִיד בָּנִים תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, כְּדַאֲמִרִינָן בְּגִמְרָא (יִזְמַא דְּחַ"ז): תִּנּוּ רַבְנָן, שְׁבַעָה בָּנִים הָיוּ לָהּ וְכֻלָּם שְׁמִשׁוּ בְּכַהֲנָה גְדוּלָּה, אָמְרוּ לָהּ חֲכָמִים, מָה עֲשִׂית שְׂזִכִּית לְכָךְ, אָמְרָה לָהֶן, מִיָּמַי לֹא רָאוּ קוֹרוֹת בֵּיתִי קִלְעֵי שְׁעָרַי. וְלַהֲיַפָּה, מֵדַת הַחֲצִיפוֹת גּוֹרְמַת לְהוֹלִיד בָּנִים עֲזֵי פָּנִים ח"ו. וּבַעֲוֹנוֹתֵינוּ הַרְבִּים נִתְפָּרֵץ כְּהַיּוֹם מֵדַת הַצְּנִיעוּת מְאֹד, וּבִיּוֹתֵר בְּעִנְיָן גְּלוּי שְׁעַר רֹאשׁ הָאִשָּׁה הַנְּשׂוּאָה, שְׁנַעֲשֶׂה כְּהַפְקַר לְאִיזָה נָשִׁים שְׁהוֹלְכוֹת בְּפִרְהוּסָא לְעֵינֵי הַכֹּל בְּשַׁעֲרוֹתֶיהֶן הַמְּגוֹלוֹת, וְגַם עַל גְּלוּי זְרוּעוֹתֶיהֶן אֵינָן מִקְפִּידוֹת.

וּמִזֶּה יוֹצֵאִים עוֹד כַּמָּה קְלָקוּלִים גְּדוּלִים לְכַמָּה מֵאוֹת וְאַלְפִים בְּרָכוֹת וּשְׂאָרֵי דְבָרֵי קְדוּשָׁה שְׁנַאֲמְרוֹת בְּבֵתֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל יוֹם, וְאֵי אֶפְשָׁר לְזַהַר שְׁלֹא יִהְיֶה נֶגֶד הָאִשָּׁה, וְכִבְרָ אָמְרוּ חַז"ל (בְּרָכוֹת כ"ד): דְּטַפַּח בְּאִשָּׁה בְּמָקוֹם שְׁצָרֶיהָ לְהִיּוֹת מְכוּסָה הוּא בְּכָלֵל עֲרוּהָ, וְכֵן שְׁעַר בְּאִשָּׁה עֲרוּהָ וְאָסוּר לְאֹמַר שׁוּם דְּבָרֵי קְדוּשָׁה נִגְדָּהּ.

וְהֵנָּה יְדוּעַ שֶׁכָּל הַבְּרָכוֹת אוֹ שְׂאָרֵי דְבָרֵי תוֹרָה בְּזִמְנָן שְׁהֵם נֶאֱמָרִים כְּהוֹנֵן - הֵם מְבִיאִים בְּרָכָה וְקְדוּשָׁה לְיִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב (סו"פ יתרו): 'בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכִּיר אֶת שְׁמִי אָבוֹא אֵלֶיךָ וּבְרָכְתִּיךָ' וּפְסוּק זֶה צַפְּטוּוּ קִאֵי עַל כָּל דְּבָרֵי תוֹרָה וְעַל כָּל הַמַּקוֹמוֹת, וְלֹאֹ דוֹקָא בְּזִמְנָן הַמַּקְדָּשׁ, וְכַדְמוּכַח צְבָרְכוֹת ד' ו' ע"א בְּגִמְרָא, ע"פ, וְגַם הֵם שְׁמִירָה לְיִשְׂרָאֵל מִכָּל צָרָה וּפְגַעָה, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב (דְּבָרִים כ"ג): 'כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מִתְּהַלֵּךְ בְּקִרְבְּךָ מִתְּחִלָּה לְהַצִּילְךָ וְגו', וְהִנֵּה מִתְּחִלָּה קְדוּשָׁה וְגו'. אֲבָל בְּזִמְנָן שְׁהֵם נֶאֱמָרִים נֶגֶד עֲרוּהָ ח"ו כְּבָר כְּתִיב 'וְלֹא יֵרָאֶה בָּךְ עֲרוֹת דְּבָר וְשָׁב מֵאַחֲרֶיהָ', נִמְצָא כָּל עֲנִינִים כְּאֵלוֹ גּוֹרְמִים לְיִשְׂרָאֵל לְהִיּוֹת נִתְוֹנִים בְּהַסְתֵּר פָּנִים ח"ו. וְגַם אֵינָא בְּזוּהַר הַקְּדוּשָׁה פְּרִשְׁתָּ נְשָׂא (דף קכ"ה ע"ב, הוֹבַא לְקַמֵּן בַּפֶּקַע שְׁבִיעִי) שְׁדַבֵּר זֶה וְגוֹרְם לְשָׁרוֹת סְטָרָא אַחְרָא בְּבֵיתָא, וְגוֹרְם מִסְפִּינוּתָא לְבֵיתָא.

עַל כֵּן נִדְּבַ לְבִי בְּעֲזָרַת ה' לְאָסוּף אֶת כָּל מַאֲמָרֵי חַז"ל הַשִּׁיכִים לְעִנְיָן זֶה, וְלַהֲרֹאוֹת לְפָנֵי הַכֹּל אֶת גּוֹדֵל הָעוֹן וְהָעוֹנֵשׁ שֵׁישׁ בְּזֶה, וְגוֹדֵל הַמַּעֲלָה לְהָאִשָּׁה הַצְּנוּעָה בְּדַרְכֶיהָ, שְׁעַל יְדֵי זֶה הִיא זוֹכָה לְבָנִים יְרָאֵי הַשֵּׁם וְחֲשׂוּבִים שְׁבִדוֹר, אוֹלֵי עַל יְדֵי זֶה יֵרָאוּ וְיִקְחוּ מוֹסֵר, וְיִתְקַן קִצְתַּת הַפְּרָצָה הַגְּדוּלָּה הַזֹּאת, וּבְזִכְרוֹת זֶה נִזְכָּה לְרֹאוֹת בְּבִנְיָן יְרוּשָׁלַיִם גְּדֻרֶיהָ וְעִנְיָנֶיהָ, בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן.

* * * * *

פָּרֶק רֵאשׁוֹן

יְבוּאָר בּוֹ גִדְל הָאֶסוּר מְדִינָא לְאַשָׁה לִילָד בְּפְרִיעַת רֵאשׁ לְשׁוּק

הִנֵּה מְבוּאָר בְּדַבְרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל גִּדְל הָאֶסוּר שֶׁל הָאִשָּׁה שְׂיוּצָאָה בְּשׁוּק וְרֵאשָׁה פְּרוּעַ וְדַחֲיֵינוּ שְׂשֻׁעְרוּתֵיהָ מְגוּלוֹת בְּלִי כְּסוּי, מִזֶּה שְׁנֵשִׁי חָעִם אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ יוֹשְׁבִים בְּקִרְבוֹ גַם כֵּן נִזְחָרוֹת מִזֶּה מִצַּד חֲצִינְעוּת, כְּפִדּוּעַ]. עַד שְׂאֲמָרוּ עַל זֶה שֶׁהוּא אֶסוּר מְדִאוּרֵיתָא. וְאֶפִּילוֹ הֵיְתָה מְכוּסָה שְׂעֵרוּתֵיהָ בְּמִקְצַת אָבֵל לֹא כְּדִין [כְּגוֹן שֵׁשׁ קִלְתָּה עַל רֵאשָׁה וְכֹדֶלְמָן] גַּם כֵּן יֵשׁ אֶסוּר וַיְכּוּל לְגַרְשָׁה עֲבוּר זֶה בְּלִי כְּתוּבָה. וּבְעוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים נַעֲשֶׂה הַדְּבָר הַזֶּה כְּהַפְקָר בְּעֵינֵי הָרַבָּה נְשִׁים וְאֲנָשִׁים, וְגַם עַל גְּלוּי זְרוּעוֹתֵיהֶן אֵינָן מְקַפִּידוֹת. לָכֵן אֲמַרְתִּי לְהַעֲתִיק לְפָנַי כָּל מִהַגְמָרָא וּמַהֲפוּסְקִים אֶת גִּדְל הָאֶסוּר שֵׁשׁ בְּזָה, וְגַם כְּמָה קְלָקוּלִים אַחֲרֵים שְׂיוּצָאִים מִמִּילָא עַל יְדֵי זֶה, אוֹלַי יֵרְאוּ וַיִּקְחוּ מוּסָר.

רֵאשׁוֹן לְכָל, דְּבָר זֶה הוּא מְשֻׁנָּה מִפּוּרְשָׁתָהּ (כְּתוּבוֹת דף ע"ב): "וְאֵלּוּ יוֹצְאוֹת שְׂלֵא בְּכַתוּבָה, הָעוֹבְרָת עַל דַּת מֹשֶׁה וַיהוּדִית". וְקַחְשִׁיב שֶׁם בְּמִשְׁנֵה דְבָרִים שְׂעוֹבְרָת בְּזָה עַל דַּת מֹשֶׁה [חֲיִינוּ מִזֶּה שְׂחֹוּא מִן חֲתוּרָח] כְּגוֹן שְׂמַאֲכִילָתוֹ אֵינָה אֶסוּר אוֹ שֶׁהִיא מְשֻׁמְשָׁתוֹ כְּשֶׁהִיא נְדָה וְכֹהֲאֵי גּוֹנָא, וְאֵיזוּהֵי עוֹבְרָת עַל דַּת יְהוּדִית [חֲיִינוּ מִזֶּה שְׂחֲנַחֲיִגוֹ מַעוֹלִים חֲאוּמָה חִישְׂרָאֵלִית וְקִבְלוּ עַל עֲצָמָן לְזַחַר בְּזָה מִשׁוּם עֲנִיעוּת, וְדָבָר זֶה וְכִיּוּצָא בְּזָה הוּא בְּכָל מִזֶּה שְׂאֲמָר חֲפְתוּב (מְשֻׁלֵי א'): יֵאל תַּמּוּשׁ תּוֹרַת אֲמָדַי], 'יוֹצָאָה בְּשׁוּק וְרֵאשָׁה פְּרוּעַ'. וּמְסִיק שֶׁם בְּגִמְרָא דְאֵיירֵי הַמִּשְׁנָה אֶפִּילוֹ בְּמַלְבָּשֵׁת קִלְתָּה עַל רֵאשָׁה [הוּא כְּלִי שְׁלוּבְשִׁין בְּמִדֵּינַת בְּבַל עַל רֵאשׁוֹן, וַיֵּשׁ בְּחֹן חֲלָל מְלַמְעֵלָה, וְנִתְנִין שֶׁם חֲנָשִׁים חֲפְלֵי טוּיָה שְׁלִחָן], אֶפִּילוֹ הֵכִי אֶסוּר, כִּיּוֹן דְאֵינָה לוֹבְשֵׁת מְלַמְעֵלָה רְדִיד כְּדָרָה הַנְּשִׁים. דָּאִם הִיוּ שְׂעֵרוּתֵיהָ מְגוּלוֹת מִמָּשׁ עוֹבְרָת בְּזָה עַל דַּת מֹשֶׁה, דְּהָא יֵשׁ בְּזָה אֶסוּר מְדִאוּרֵיתָא, מְדַכְתִּיב בְּאִשָּׁה סוּטָה (בְּמַדְבָּר ה'): יִפְרַע אֶת רֵאשׁ הָאִשָּׁה, וְתִנָּא דְבִי רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל, מְכָאן אֲזַהְרָה לְבָנוֹת יִשְׂרָאֵל שְׂלֵא תַצְאָנָה בְּפְרִיעַת רֵאשׁ, דְּהֵינּוּ מְדַכְתֵּב קָרָא שְׁהִיהָ חֲבָהוּן מְסִיר הַמְּטַפַּחַת מֵעַל שְׂעֵרוֹת רֵאשָׁה כְּדִי לְגַלְהָה לְעֵינֵי הַכָּל, מִכְּלָל דְּשְׂאָרֵי בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל נִזְחָרוֹת לִילָד בְּאוּפָן זֶה. וְהַעֲתִיק דְּבָר זֶה הָרַב אֶלְפֶס וְהֵרָא"ש בְּהַלְכוּתֵינוּ. וְכֵן כְּתַב הָרַמְבַּ"ם (בְּפ"ד מֵהַלְכוֹת אִישׁוֹת) וּז"ל: 'מִי שֶׁזָּנְתָה תַּחַת בְּעֵלָהּ, אֵין לָהּ כְּתוּבָה לֹא עֶקֶר וְלֹא תוֹסַפְתָּ. וְלֹא הַמְזַנָּה בְּלִבָּהּ, אֶלָּא אִף הָעוֹבְרָת עַל דַּת מֹשֶׁה אוֹ עַל דַּת יְהוּדִית. וְאֵלּוּ הֵן הַדְּבָרִים שְׂאֵם עֲשִׂתָה אַחַת מֵהֶן עֲבָרָה עַל דַּת מֹשֶׁה, יוֹצָאָה בְּשׁוּק וְשֻׁעַר רֵאשָׁה גְּלוּי, אוֹ שְׂנוּדְרָת אוֹ שְׂנִשְׁבַּעַת וְאֵינָה מְקִימָת, אוֹ שְׂשֻׁמְשָׁה מִשְׁתָּה וְהִיא נְדָה, אוֹ שְׂאֵינָה קוּצָה לָהּ חֲלָתָה, אוֹ שְׂהַאֲכִילָה אֶת בְּעֵלָהּ דְבָרִים אֶסוּרִים, ע"ש עוּד. וְאֵלּוּ הֵן הַדְּבָרִים שְׂאֵם עֲשִׂתָה אַחַת מֵהֶן עֲבָרָה עַל דַּת יְהוּדִית, יוֹצָאָה לְשׁוּק אוֹ לְמַבּוּי מִפְּלֵשׁ וְרֵאשָׁה פְּרוּעַ וְאֵין לָהּ רְדִיד כְּדָרָה הַנְּשִׁים, אִף עַל פִּי שְׂשֻׁעְרָה מְכוּסָה בְּמַטְפַּחַת אוֹ שְׂהֵיְתָה מְשַׁחֲקָת עִם בַּחוּרִים, וְע"ש עוּד דְּבָרִים (כָּל זֶה לְקַטְטִי בְּקַצְרָה מְלִשׁוֹנוֹ

ממש). וכן כתב בטור אבן העזר סימן קט"ו, וכן בשו"ע אבן העזר סימן קט"ו ס"ד העתיק לשון הרמב"ם הנ"ל להלכה. וכן כל הפוסקים ראשונים ואחרונים כלם העתיקו דבר זה לדינא, דאם האשה יוצאת לשוק ושערותיה מגולין היא עוברת בזה על אסור דאורייתא:

פרק שני

בו יבואר דין דשער באשה ערוה ואסור לומר שום דבר קדושה נגדה

דע עוד דמלבד אסור פרוע ראש יש עוד ענין אחר שמחמת זה צריכה להיות שיערה מכוסה אפילו בביתה באיזה פסוי או בפאה נכרית [הוא מה שקורין פארו"ק], דאי לאו הכי אסור אפילו לבעלה לומר שום דבר קדושה נגדה, דהשער הוא בכלל ערוה, כמו שאמרו חז"ל (בברכות כ"ד): 'שער באשה ערוה' שנאמר וכו' ע"ש, וכן פסק האלפס והרמב"ם והרא"ש והטור והשו"ע וכל הפוסקים ראשונים ואחרונים.

[הערת חמו"ל: חנה יש לשים לב חיטב שפרן הח"ח שיחזכיר כמה פעמים במאמר זה את הפאה נכרית לא חתיר בפירוש 'פאה נכרית' אלא בביתה ולא ברשות חרבים. וכמוכן שפדובר בפאה נכרית של 'מיחם לפני כמאה ושלשים שנה, ולא כמו הפאות של ימינו שנראות בשער עצמו ואף גרוע ממנו].

וזה לשון השו"ע אורח חיים (סימן ע"ה ס"ב): 'שער של אשה שדרכה לכסותו אסור לקרות כנגדו אפילו אשתו, ואפילו אם נתגלה רק קצת מנה. וכן כתב בספר שולחן שלמה, והוא פשוט. ומה שכתוב בשו"ע דשערות של נשים שרגילין ללכת חוז ללכת מותר לקרות כנגדן, כתב בתשובת חתם סופר סימן ל"ו דהיינו שמלבד כובע שעל ראשה יש לה כמת, והוא בגד הממלא השער שלא ירא לחוץ, ואותו מעט שאי אפשר ללמאס ויולא מהלמת – ע"ז מקיל השו"ע, ועי' מה שכתבנו לקמן פרק ח' בשם הזוה"ק { ואפילו אם דרך אשה זו וחברותיה באותו מקום לילך בגלוי שיערה בשוק בדרך הפרועות אסור לקרות כנגדה, וכמו אם היו זרועותיה ושוקה מגולין דאסור בכל גונא לקרות כנגדו וכמו שכתב בספר תפארת שמואל ואליהו רבא וחי"א אדם. והטעם בזה, כיון שצריכות לכסות השערות מאל הדין ויש בזה איסור תורה וכנ"ל בפרק ראשון, וגם כל בנות ישראל המחזיקות דת משה נוהרות בזה מימות אבותינו מעולם ועד עתה – בכלל ערוה היא, ואסור לקרות כנגדן, ולא בל השו"ע למעט רק בחולות שדרכן לילך בפריעת ראש.}

פָּרָק שְׁלִישִׁי

בו יבואר כִּמָּה וְכִמָּה אֲסוּרִין הִיא מְכַנְסֶת לְעֲצָמָה עַל יְדֵי מִנְהַגָּה הָרַע הַזֶּה
וְכִמָּה תִצְטָרֵךְ לְבִסּוּף לְסָבּוּל עוֹנְשִׁים עֲבוּר זֶה

הִנֵּה יָדוּעַ הוּא מֵה שֶׁהוּבָא בְּדִבְרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל הַחִילוּק הַגָּדוֹל שֶׁיֵּשׁ בֵּין הָעוֹשֶׂה אֵיזָה אֲסוּר פְּעַם
אַחַת מִפְּנֵי שְׁנִתְגַּבַּר עָלָיו הַיָּצֵר וּבֵין מִי שֶׁהוּפָקַר אֲצֵלוֹ הָאֲסוּר לְגַמְרֵי. וְרַבֵּינוּ יוֹנָה בְּשַׁעְרֵי תְּשׁוּבָה
(שַׁעַר א' אוֹת ו') הָאָרִיךְ בְּזֶה הַרְבֵּה, וְכָתַב שֶׁזֶה הָאִישׁ שֶׁהוּפָקַר אֲצֵלוֹ אֵיזָה עוֹן לְגַמְרֵי - עִם פּוֹשְׁעִים
נִמְנָה, וְגָדוֹל עוֹנוֹ מִנְשׂוּא, וְהוּא נִקְרָא בְּפִי חֲכָמֵינוּ ז"ל (חֻלִּין ד' ע"ב) בְּשִׁבִיל זֶה בְּשֵׁם 'מוֹמֵר לְדַבֵּר אַחֲרֵי
עֲבוּר זֶה שֶׁפּוֹרֵק מֵעַל עֲצָמוֹ עוֹל מִצְוָה אַחַת מִמִּצְוֹת ה'. וְעַל זֶה וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה נֹאמֵר (דְּבָרִים כ"ז): 'אֲרוּר
אֲשֶׁר לֹא יָקִים אֶת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת לַעֲשׂוֹת אוֹתָם, שֶׁפִּירוּשׁוֹ אֲשֶׁר לֹא יִקְבַּל עַל עֲצָמוֹ לְקַיֵּם אֶת
כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה מִרֵּאשׁ וְעַד סוּף. כִּי אִם אָמַר יֹאמֵר הָעֶבֶד לְרַבּוֹ כָּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵלַי אֶעֱשֶׂה זֹלַת
בְּדַבֵּר אַחֵר, כִּבְּר שָׁבַר עוֹל אֲדוֹנָיו מֵעָלָיו וְהִיָּטֵר בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה.

וְהִנֵּה מִכָּל זֶה מִמִּילָא נִבִּין אֶת גֹּדֵל הָעוֹן שֶׁל הָאִשָּׁה שֶׁמְרַגְלֶת עֲצָמָה בְּזֶה הַחֲטָא לִילָךְ בְּשׁוּק
לְעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת בְּשַׁעְרוֹתֶיהָ הַמְּגוּלוֹת, כִּי הֲלֹא מִחֲלָטָה עֲצָמָה לְעֵבִירָה הַזֶּה, וְאָמְרוּ חַז"ל (בַּמְדַּרְשׁ שׁוֹחַר
טוֹב): כָּל הַמְּחַלֵּט עֲצָמוֹ לְעֵבִירָה אֵין לוֹ מִחִילָה עוֹלָמִית. וְיָדוּעַ הוּא מֵה שֶׁאָמַר הַפְּתוּב (ישַׁעִיָּה ה'): 'הוֹי
מִשְׁכִּי הָעוֹן בְּחֻבְלֵי הַשָּׁמַיִם, וְכַעֲבוֹת הָעֵגְלָה חֲטָאָה, דְּהֵיִינוּ בְּעַת שֶׁהָאָדָם מִתְחִיל לַעֲשׂוֹת הָעוֹן נִדְּמָה
לוֹ בְּעֵינָיו שֶׁהוּא אֲסוּר קָטָן מְאֹד וּמִתִּיר לְעֲצָמוֹ לַעֲשׂוֹת דְּבַר זֶה, אֲבָל בְּשֶׁהוּא כּוֹפֵלוֹ וְחוֹזֵר וְכוֹפֵלוֹ
נַעֲשֶׂה לְבִסּוּף עַב כַּעֲבוֹת הָעֵגְלָה, כִּי אֲפִילוֹ חוֹט מְשִׁי בְּשִׁכּוּפְלוֹ הַרְבֵּה מְאֹד יָכוֹל לַעֲשׂוֹת חֻבֵּל עַב,
וְכָל שֶׁכֵּן כְּשִׁיכְפּוֹל חֻבֵּל עַב בְּאוֹפֵן זֶה - כִּמָּה הוּא חָזֵק וְכִמָּה הוּא עֲצוּם. כֵּן הוּא בְּעֵינֵינוּ, כִּי אֲפִילוֹ
אִם הָיָה הָאֲסוּר קָטָן הָיָה נֶחְשָׁב לְעוֹן גָּדוֹל ע"י כְּפִילָתוֹ כִּמָּה פְּעָמִים, וְכָל שֶׁכֵּן בְּזֶה, שֶׁהָאֲסוּר מִצַּד
עֲצָמוֹ הוּא גַם כֵּן גָּדוֹל, כִּמָּה נִכְפְּלָה רַעְתָּה ע"י כְּפִילָתָה שְׁכוּפְלָתָה אֶת הָעוֹן לְאַלְפִים בִּימֵי חַיֶּיהָ.

גַּם יָדוּעַ הוּא מֵה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל (אֲבוֹת ד' י"א): שֶׁמִּכָּל עֵבִירָה שֶׁהָאָדָם עוֹשֶׂה בְּעוֹלָם הַזֶּה נִבְרָא
מִלְּאָף חֻבְלָה אַחֵר הַמְּמַנֶּה אַחֵר כִּף לִיטוֹל נִקְמָתוֹ מִמֶּנּוּ עֲבוּר זֶה הַחֲטָא, וְהַמְּמַנִּים הָאֵלוֹ הֵם כָּלֵם
הַמְּלוּיִם לוֹ לְאָדָם בְּעַת פְּטִירָתוֹ כְּשֶׁהוּא הוֹלֵךְ לְבֵית עוֹלָמוֹ. אִם כֵּן כִּמָּה צָרִיכָה הָאִשָּׁה שֶׁמְרַגְלֶת בְּזֶה
הַחֲטָא לְהִתְאוּגֵן תָּמִיד עַל הָעֲנִין הַנּוֹרָא הַזֶּה, בְּזִכְרָה שֶׁמִּכָּל הַלִּיכָה וְהַלִּיכָה שֶׁיִּצְאָה לְשׁוּק לְעֵינֵי
הַבְּרִיּוֹת בְּשַׁעְרוֹתֶיהָ הַמְּגוּלוֹת, תַּחַת אֲשֶׁר חֲשָׁבָה לְהִתְיַפּוֹת עֲצָמָה בְּזֶה, נִבְרָא לָהּ מִלְּאָף הַמְּשִׁחִית
לְטוֹל נִקְמָתוֹ מִמֶּנּוּ, אִם כֵּן כִּמָּה אֲלָפִים מִלְּאָכֵי חֻבְלָה מְזַמְּיִנִים אֶת עֲצָמָהּ וּמְמַתִּינִים עַל עַת פְּטִירָתָהּ
לְלוֹתָהּ וְלְטוֹל נִקְמָתָהּ מִמֶּנּוּ. וְשֵׁם תִּצְעַק וְתִנְהַם 'אוֹי וְאָבוֹי' עַל מַעֲשֵׂיהָ הָרָעִים וְאֵין מִי יוֹעִיל לָהּ.
וְכִמּוֹ שֶׁאָמַר הַפְּתוּב (מִשְׁלֵי ה'): 'וְנִהְיֶת בְּאַחֲרִיתָךְ בְּכָלוֹת בְּשָׂרְךָ וּשְׂאָרְךָ. וְהִיא בְּעֲצָמָה תִּתְּנֶנּוּ לְבִסּוּף

על כל העונות שעשתה בעולם הזה, כמו שאמרו חז"ל (מסכת גיהנום, הובא בראשית חכמה שער הידאה פרק י"ג, ועי' עירובין י"ט): על הפסוק עבדתי בעמק הבכא מעין ישיתוהו, גם ברכות יעטה מורה, מלמד שהרשע מתודה פשם שהמצורע מתודה, ואומר: אני פלוני בן פלוני עבדתי עבירה פלונית במקום פלוני ביום פלוני בפני פלוני במעמד פלוני ופלוני. וגם מצדיקים עליהם אז את דינם ואומרים לפניו: רבוננו של עולם, יפה דנת. יפה זכית, יפה חיבת. יפה תקנת גיהנום לרשעים וגו' עדן לצדיקים. וכן אמרה הגמרא במסכת סוטה: (ח' ע"ב): 'במדה שאדם מודד, בה מודדין לו. אבשלום חטא בשערו ונתלה בשערו וכו' ע"ש. ולפי זה בעניננו שהחטא הוא מצד שערותיה המגולות לעיני הכל, בודאי כל אחד ואחד מהמשחיתים שנבראו מהשערות יענישה אחר כך בשערותיה גופא בגיהנום. על כן יתבונן האדם בכל זה בעודו בחייו וילך בדרך השי"ת וינצל מפל צרה:

פרק רביעי

בו יבואר פתוי היצר שיש בענף זה

ואל יטעה אותה היצר שתנצל מן הדיו מפני שהיתה צריכה להתקשט עצמה לעיני בעלה שלא תתגנה עליו, כי באמת זוהי טעות, דזה שיך רק בביתה לבד ולא בשוק. ועוד דגם בביתה היה לה עצה לילך באיזה כסוי נאה או בפאה נכרית [פארוק] על ראשה ולא לגלות שערותיה.

והנה באשר נתבונן נמצא ששתי סבות גורמות לזה העון לבוא, אחד מפני העצלות שמתעצלת לטרוח בכל יום ללבוש איזה כסוי על שערותיה, ועוד מפני פתוי היצר שמסיתה ליפות את עצמה לפני בני אדם ולהתקשט בשערותיה, ועל שתיהן היא עתידה לתן דין וחשבון.

ובאמת כמה צריך האדם לירא ולפחד כשיתבונן בעניניו שלבסוף כשיעלה למעלה לפני כסא כבודו יתברך לתן דין וחשבון ויראה את הדר כבוד אלקינו איך שיש לו כמה אלפים רבבות פתות של מלאכי השרת שעומדים תמיד לפני כבודו יתברך, וכמאמר הכתוב (דניאל ז'): 'אלף אלפין ישמשוניה ורבו רבן קדמוהי יקומוהי וכלם זעים וחלים מפניו, ועושים באימה רצון קונם, כשיראה האדם את כל זה איך לא יבוש אז מעצמו, אשר בשביל איזה עצלות או בשביל איזה הנאה קלה בעולם הזה ליפות את עצמו לפני בני אדם ולהתקשט לפנייהם, אשר המה גם כן גושי עפר כמותו, עבר כמה פעמים על רצונו של המלך ה' יתברך, אשר הוא אלקי כל העבאות האלו. ובפרט כשישאלוהו ויאמרו לו: 'טפה סרוחה! איך לא יראת למרוד בבורך, עמוד בדין והכר מעשיך! [כי כל אחת מפעולותי שעשית בעולם הזה כלם באות ועומדות לפני בעת חדין להעיד עליו, כמו שאמרו חז"ל] ואם אין אתה יכול להשיב - מי יכול להשיב עבורך! כמה יכוסה אז כלמה פניו.

והנה התנא אמר (אבות ג'): הסתכל בשלשה דברים וכו' ולאן אתה הולך, למקום עפר וכו' ולפני מי אתה עתיד לתן דין וכו', מה שאמר הכל בלשון נוכח 'אתה הולך, אתה עתיד' ולא אמר בלשון נסתר: 'סתכל האדם בשלשה דברים, מאין בא, ולאן ילך, ולפני מי הוא עתיד לתן דין וכו', כי באמת אנו רואין בחוש שכל אדם יודע בבירור כשהוא הולך ללות המת או לבית האבל שהאדם עתיד למות, ואף על פי כן אין פועל זה בנפשו פעולה רבה, ולפעמים אינו פועל כלל, והכל מטעם שהוא מצויר רק שפלוני מת. אבל התנא הורה לנו שהעקר שהאדם יצויר בנפשו תמיד את מצבו העתידי שיולד ממנו, שהוא הוא אשר יעשה לבסוף רמה ותולעה, והוא הוא אשר יצטרך לתן דין וחשבון לפני מלך העולמים אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד, ולזה אמר 'אתה הולך, אתה עתיד'. וכשיתבונן האדם כל זה בעודו בחייו בודאי שהשם יתברך יטיב לו בזה ובבא:

פרק חמישי

בו יבואר עוד פתוי היצור שיש בענין זה

גם אל יפתה אותה היצור לאמר הלא לא יחידה אני בעיר בדבר זה, וכמו שיהיה שם עם שאר בנות ישראל נשי העיר היוצאות פרועות-ראש לשוק כן יהיה עמדי.

אמשול לך משל, למה הדבר דומה, לאחד שנתפס ונחבש בבית האסורים על איזו עלילה וימר לו שם, ויהי לו שם יום לשנה. ויבואו אליו אחיו ובית אביו לנחמו, ויספרו לו כי זה מקרוב אידע דבר כזה במדינה אחרת לאדם אחר פלוני אלמוני, וגם הוא נחבש באופן קשה כזה ממש. ויען ויאמר להם: האם כדבר הזה נחום הוא אלי, אבל הוא נחום אלי אילו הייתם מספרים לי שלבסוף ניצול אותו פלוני מזה העונש, אפשר שהייתם מפיגים לי דאגותי במקצת על ידי זה, או על כל פנים אם הייתם מספרים לי שפלוני אלמוני נתפס גם כן על ענין זה והיום או מחר יהיה גם כן נחבש עמי בחדרי, אפשר שזה היה גם כן קצת נחום אלי כאשר אראה שאינני יחיד בדבר הזה, אבל עתה שהוא נחבש במדינה אחרת מה יוסיף לי שמחה מזה אם מכים וחובשים עוד אדם.

וכן נמי ככה בעניננו ממש, מה שמחה יגיע לו לאדם אם יש עוד אדם שעובר עבירה וגם הוא נחבש באופן קשה כזה במקום אחר, הלא מקום הגיהנום ידוע הוא שהוא גדול מאד, שכל העולם הוא אחד מפמה אלפים בגיהנום, כמו שאמרו חז"ל (בפסחים דף צ"ד ע"א, ע"י שם), ויש בידו לתפוס למאות ולאלפים אנשים אשר כל אחד יהיה רחוק מחברו כמה מאות פרסאות ולא יראה ולא ישמע מחברו כלל. וביותר שאש של גיהנום איננו כמו אש שלנו שהוא מאיר אלא שהוא אש של חשך,

[דחינו שאין בו רק פח חשוף ולא פח חמאיר כלל], וכדאיתא במדרש שהחושף שהיה בתחילת בריאת העולם נשאר בגיהנום, אם כן אין כל אחד רואה את חברו ולא שומע ממנו כלל, אלא כל אחד בוכה וצועק 'אוי ואבוי' במקומו.

וכמה גדול הוא עונש הגיהנום, שאמרו חז"ל שפמה מיני אש יש בגיהנום, יש בה גחלים כהרים, ויש בה גחלים כגבעות, ויש בה גחלים כים המלח, ויש בה כאבנים גדולות, ויש בה נהרות של זפת ושל גפרית מושכין ורותחין. וכשנגזר דין חי' על הרשע לירד לגיהנום הוא מוריד דמעות כל כך עד שנעשה מזה כמו מעין, וכמו שאמרו חכמינו ז"ל (עירובין י"ח) על הפסוק (תהלים פ"ד): 'עוברי בעמק הבכא מעין ישיתוהו', פי הגיהנום נקרא 'עמק הבכא'. וראה פי אפילו אדוננו דוד המלך עליו השלום כשהיה נזכר מענין גיהנום היה מזדעזע מאד, וכמו שאמר הכתוב (תהלים קי"ט): 'סמר מפחדך בשרי וממשפטיך יראתי', וידוע דפחד הוא מרמו על הגיהנום. ויבואר הכתוב על פי מה שכתב הגר"א ז"ל במשלי דכל זמן שהנפש אינה מטוהרה מעונש הגיהנום סובל גם בשר האדם והוא החומר שלו יסורים בקבר, וזהו פונת הכתוב 'סמר מפחדך בשרי' - היינו ע"י הפחד והוא הגיהנום גם הבשר מקבל יסורים כמו אם היו תוקעין אותו במסמרים, וממשפטיך יראתי' - היינו הנפש מתיראת מן המשפט אשר היא נוהגת לפני כסא כבודו יתברך.

המקום יזננו להיות מהשבים אליו באמת, ויהיה הוא עמנו בעזרתנו, ולא נירא רע, וכמו שאמר הכתוב (תהלים כ"א): 'גם פי אלה בגיא צלמות לא אירא רע פי אתה עמדי'.

פרק ששי

בענין חובת הבעל להוכיח לאשתו בענין זה

הנה ידוע דהוכחה היא מצות עשה דאורייתא, כמו דכתיב (ויקרא יט, יז): 'הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא, ואמרו חז"ל (שבת נ"ה): כל מי שישי לו למחות באנשי ביתו ואינו מוהה נתפס באנשי ביתו. אם כן לפי זה כמה גדול החיוב על הבעל למחותה בעון זה ולהעריף לפניה גודל האסור וכו'.

ואל יחשוב האדם בנפשו לאמר, כבר אמרתי לה פעמים ושלת ואיננה שומעת לי, ומה לי לדבר עוד בענין זה. יתבונן האדם בעצמו האם היה מתנהג כן כשהיה רואה שאשתו מקלקלת כל עסקיו שהוא עושה? בודאי היה צועק מר עליה לאמר: 'מה תעשי? לבר שאין את מסיעת לי עוד תקלקלי כל מחיתי, כמה נחיה אני וכל אנשי ביתי? האם נמות מפני שטותך?!', והיה מתחכם בכל מיני עצה להעריף לפניה גודל שטותה, פעם בלשון רכה ופעם בלשון קשה עד שהיתה מתבוננת בעצמה

להסיר איוולתה מעליה. כן בעניננו, צריך תמיד להוכיחה בענין זה, ולהעריך לפניה גודל הקלקולים היוצאים מזה, שיהיה על ידי זה מר באחרית גם לה וגם לו, שימצא על ידי זה כמה מאות ואלפים תפלות וברכות שהיו שלא כהוגן, עד שעל ידי זה תתרצה היא בעצמה לילך בכסוי [איזה בגד או פארוק] על שערך.

ואמשול לך משל, למה הדבר דומה, לסוחר אחד גדול שהיה דר בעיר מלוכה, ומסחרו היה באבנים טובות ומרגליות, ואשתו היתה נושאת ונותנת בתוך העסק הזה. והבעל היה דרכו לסע תמיד למדינות רחוקות לקנותם ולשלחם פה לבית מסחרו.

ויהי היום, ויבואו שרי מלוכה לבית הסוחר הזה, ויאמרו להאשה: שמענו על בעלך כי הוא סוחר גדול והוא מבין באבנים טובות ומרגליות, ועתה הגיע הזמן לכתור את מלכנו בכתר המלוכה, ונצרך לנו אבנים טובות ויקרות, האם יש בבית מסחרך? ותען ותאמר: אבנים כאלה שהן יקרות למאד וראויות רק להנותן בכתר של המלך אין לי, ורק אכתוב לבעלי שישתדל להשיגם למען כבוד מלכנו.

ויענו ויאמרו לה: דעי נא כי תשורה גדולה תשיג על זה מאת המלך, אך הזהרי והזהרי שלא יהיו חיו אבנים מזיפות, כי בעת הכתרת הכתר מתקבצין כמה וכמה מלכים שהם מבינים גדולים על אבנים כאלה, והיה אם ימצא חיו שום זיוף בהן יהיה בזיון גדול להמלך, ולנו המתעסקים בדבר הזה, וגם לך יבולע חיו על ידי זה, על כן הזהרי בדבר הזה. ותען ותאמר: אין דרכי ודרך בעלי מעולם לסחור באבנים מזיפות, ובפרט בדבר הנוגע לכתר מלכות. ותכף כתבה לבעלה מכתב שיזרז עצמו לקנות אבנים יקרות למאד שתהיינה ראויות להנותן בכתר המלך, ויראה להשיגם שלא יהיה שום זיוף בהן.

והשיב הבעל: אבנים יקרות כאלה יש לי ואני שולחם אליה, אך ליתנם לכתר המלך הוא ענין נורא מאד, על כן אף שאני דרשתי קצת אצל מבינים ואמרו שאינן מזיפות, גם את כבואם לידה, הזהרי מהתחלה להתבונן בהם ולהראותם למבינים אם אין בהם זיוף, ואחר כך למסרם לשרי המלוכה. ויהי כבוא המכתב עם האבנים היקרות לידה, וראתה שכתב בעלה שלפי דעתו אינן מזיפות, מרוב המדותה להרוחת הממון ותשווקת הכבוד שתוכל להתפאר לעיני הכל ולהתקשט לפנייהם באותות הכבוד [ארדעיר] שינתן לה עבור זה מאת המלך, לא חששה לצווי בעלה לחקור עוד אחר זה, ותיכף גלתה לבית המלך כי נשלחו לה האבנים טובות. ויבואו לביתה שרי המלוכה ויטלו, וישלמו לה בכסף מלא ובתשורה גדולה לזה.

ויהי בהגיע זמן הכתרת המלך, ויתקבצו כמה מלכים, ויתהלל המלך לפניהם כי נשלחו לו ממדינה רחוקה אבנים יקרות מאד עבור כתרו. ויהי בראותם את האבנים הפירו שהם מזיפות ועל ידי זה היה המלך לבוז. ותיכף שלחו אחר האשה וירעמו עליה בקול גדול לאמר עונש מות עלייך, כי הלא התרינו בך שתזהרי שלא יהיה שום זיוף בהן, כי דבר זה מגיע לכתר המלך, ובזית בזה כבוד המלך. ותען ותאמר: אין עלי כל כך האשמה, כי הלא אנכי כתבתי לבעלי והזהרתיו שלא יהיה שום זיוף בהן, ומה פשעי בזה. וביאו גם את הבעל להמשפט, ויאמרו לו: אתה שלחת את האבנים האלה המזיפות אשר היו סבה לבזות את כבוד המלך וכתרו.

ויאמר: הן, אבל לא היתה פונתי ח"ו לבזות את כבוד המלך, רק שהמוכרים רמוני. וגם הלא אנכי כתבתי לאשתי שהיא תראה עוד להמבינים הגדולים מהתחלה, ולא למסרם תכף לקבעם בכתר המלוכה. ויצעקו עליו לאמר: בדבר הנוגע לכתר המלך היה לה בעצמך לחקור אחרי זה היטב מהתחלה ולא לסמוך על האשה ודעתה קלה עליה. על כן תחת הכבוד שהייתם מקבלים מאתנו אם הייתם הולכים בעסק זה באמונה, עתה משנה קלון תירשו. ויורידום שניהם לבית האסורים, וייסרום שמה ביסורים קשים. ותען האשה בקול בכי ותאמר לבעלה: אתה היית בעוכרי, ואתה הוא המפני מפת רצח ולא השוטר הזה, כי האם לא ידעת שהאבנים נקנות להיות קבועות בכתר המלך, והיה לה לזהר יפה שלא יהיה שום זיוף בהן, ועל ידי זה היה טוב גם לי גם לה לעולם על ידי העסק הזה, אבל עתה, ראה מה עשית במסחרך, הבאת עלי כל ההכאות והיסורין, אוי לי ואוי לנפשי, מה יהיה סוף ואחרית על ידי יסורין כאלה. ויען הבעל בקול מר ויאמר: אוי לה ואוי לנפשה שגרמת לה כל הצרות, כי הלא כתבתי לה מתחלה והתריתי בך שלקנות אבנים טובות לכתר מלוכה הוא ענין נורא מאד, על כן תראי לדרוש מתחלה היטב אם אין בהם שום זיוף, ואחר כך למסרם למלכות, והיה לה לקיים דברי, אך חמדתך להתעשר על ידי זה בהון רב ולילך במלבושי רקמה ולהתפאר לפני הכל גרם לה שנסתמו עיני שכלך ונפלת בכבוד שוחה, וגם לי הפלת בהנהגתך. אוי לנו ולנפשנו, מה יהיה בסופנו.

בן הדבר, אחי, כשהאדם מסגל תורה ומעשים טובים בעולם הזה נעשה מזה תיקונים גדולים למעלה בעולמות העליונים, כי על ידי זה נבראו כתרים שמכתרין להשם יתברך בזה. [חג"ח: ולבסוף כשהאדם בא לעולם חבא, תחת חכבוד שנתן לחשיית שמעשיו נבראו עטרות שמערין לו, אותן עטרות גופא נתן לו חקב"ח ומלבישין אותן בראשו, וזהו שכתוב (שמואל א', ב'): כי מכבדי אכבד. וזהו כגות חז"ל (ברכות דף י"ז): 'לעתיד לבוא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונחנים מזיו חשכיעה, ועטרותיהם זוקא, שלא אמרו ועטרות בראשיהם. וכעין זה היה מעולם, וכדכתיב (שיר השירים ג'): 'צאינה וראינה כגות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו כיום חתונתו וביום שמחת לבו'. אך כל זה אם נעשה המצוה בהלכה בכל פרטיה, שנעשית בקדושה ובמקום קדושה, וכדכתיב (דברים ג'): 'והיה מחניך קדוש, ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך, לאפוקי [לחוציא] אם

נעשית נגד הערוה, כגון שקרא איזה דבר תורה או שברך שום ברכה והיה לנגד שער אשה או זרועותיה וכו' המגולין, ולא חש לדברי חכמינו ז"ל שאסרו זה, בודאי אין חל שום קדושה על הדבור ההוא, ובמקום האור נעשה חשך ח"ו. ואפילו אם רק איזה תיבות מהברכה היה נגד כל הנ"ל, נחסר אור הקדושה במקום ההוא של הפתח המכונה נגד אלו התיבות, וכדכתיב 'והיה מחניף קדוש, ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך', ותמורתו נכנס חשך.

וידוע שהקב"ה מתפאר בעמו ישראל לפני הפמליא של מעלה בעטרות שמעטרין לו תמיד בתורתם ובמצותם, וכדכתיב (ישעיה מ"ט): 'ישראל אשר בך אתפאר'. והיה אם תמצאנה בהרות [פתים] של חשך על איזה מהפתרים, בזיון גדול הוא להשם הנכבד והנורא שימצא בכרתיו בהרות כאלה. והיה כשתעלינה אחר כך נפש האיש והאשה למעלה לתת דין וחשבון לפני מלך המלכים הקדוש ברוך הוא, יתרעמו עליה המלאכים בקול גדול לומר: משפט נורא של אש הגיהנום עליה, כי לבד שלא נתת כבוד למלך המלכים עבוד החיים והמזון והבריאות שנתן לך תמיד, עוד קלקלת את פתח המלך, וחשכת את אורו, ובזית את כבודו על ידי שערוותיה או זרועותיה וכו' שהיו מגולות תמיד אף בעת שברך בעלך איזה ברכה או למד שום דברי תורה. ותען ותאמר בקול מר: אין עלי כל כך האשמה [הג"ח: וזו ענין אמת, כי בעת הדין הנורא כל אחד רוצח לדחות מעל עצמו העונש, כי אפילו חגוף וחנפוש שחיו בודאי בהתאחדות גמורה כל ימי חיים, מכל מקום מפני חמת המשפט הנורא כל אחד רוצח לחטיל העון על חברו, וכדאיתא בסנהדרין דף ע"א ע"ש] בעלי היה הסבה לקלקול הזה של הכתרים הקדושים האלה, שברך כל אלו הברכות נגדי. ויביאו גם אותו להמשפט, ויראום את חשכת הכתרים שלמעלה שנסבב על ידי שניהם, ותאחו אותם חיל ורעדה, ויאמרו לו: אתה ברכת את הברכות האלה, שהיה סבה לבזות את כבוד השי"ת וכתרו. ויען ויאמר: הן, אבל אין אני עיקר הסבה, רק היא באשר ישבה לנגדי בשערוותיה ובזרועותיה וכו' המגולות בעת שברכתי איזה ברכה, וגם הודעתי לה שאין נכון לעשות כן, ולא שמעה לדברי. ויענו כלם ויאמרו: אם היית חושש באמת לכבוד השי"ת היה לך לילך למקום אחר או על כל פנים להחזיר פניך מנגדה ולגמור הברכה. על כן על שניכם לשא עונש העון, ותחת הכבוד שהייתן נוחלין אם הייתם עובדים לה' פהוגו, עתה משנה קלון תירשו. ויתפטו מלאכים אכזרים ויורידום לגיהנום ליסרם ביסורים קשים ונכדאיתא במסכת גיחגום שיש נשים שתולים שם בדיחון, והוא מדה במדה. וכן בחשערות ובכל אבר שהאדם חוטא בו הוא נתלח, ע"ש שמוכח פן]. ותען האשה בקול בכי ותאמר לבעלה: אתה הוא המפני באכזריות ולא השוטר הזה, האם לא ידעת מאז בעודך בעולם הזה שלמטה שמברכותיה ומתורתך נברא פתח המלך העליון, והיה לך לזהר יפה שלא יהיה בהן שום קלקול, והיה לך להודיעני את גודל העונש שיש עבור זה, ולהזהיר אותי תמיד באזהרה גדולה, ועל ידי זה היה טוב גם לך גם לי, אבל עתה, ראה מה גרמת לי בהנהגתך, הבאת עלי את כל ההפאות והיסורין הקשים האלו, אוי לי, מה יהיה סופי. ויען הבעל ויאמר להאשה: אוי לך ואוי

לנפשו שגרמת לה כל הצרות האלה וגם לי, ואת חושבת שהאמת והצדק אתה, האם לא אמרתי לה כמה פעמים שזה אסור מדינא, והיה לה בעצמה לזהר בכל האופנים שלא לילך בשערות מגולות ובזרועות המגולות, אף המדתה להתקשט לפני הכל ולילך בדרךי חברותיה הפרוצות [אשר גם חפח יבאו לפח וינסרו ביסורים קשים] גרמה לה שנפלת בבור שוחה, וגם לי הפלת בהנהגתך.

על כן החכם עיניו בראשו בעודו בחיים, שיוכיח תמיד בענין זה ויודיענה את גודל הקלקול, ושהיא בעצמה תצטק לבסוף אוי ואבוי על הענין הזה, ובנדאי יועילו דבריו במקצת, וינצל מיום הדין העתיד.

פרק שביעי

בו יבואר גודל מדת הצניעות ושכרה עבור זה בעולם הזה ובעולם הבא, ולהיפך ח"ו בהולכת בדרךי פריצות

גם צריכה האשה להתבונן תמיד, לפי מה שידוע דכשהאשה הולכת בדרךי הצניעות אז היא זוכה להוליד בנים צדיקים, בנים תלמידי חכמים, המאירים לעולם בתורתם ובצדקתם. וכדאיתא בתלמוד ירושלמי (סוף מסכת הוריות): 'כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה' (תהלים מ"ה), אשה צנועה - ראויה לצאת ממנה בנים גדולים המלוכבשים משבצות זהב. ואמרו במגילה (דף י"ג): 'בשכר צניעות שהיתה בה ברחל זכתה שייצא ממנה שאול, ובשכר צניעות שהיתה בשאול זכה ויצאה ממנו אסתר' ע"ש. ועל ידי זה ייטב לה בעולם הזה, וגם באחריתה תזכה לישוב בעולם העליון בהיכל ה' ברוב הוד והדר. וכדאיתא בזוהר הקדוש סוף פרשת בחקתי (דף קט"ז ע"ב) על הפסוק (שמות כ'): 'כבוד את אביך ואת אמך' דקאי אף לאחר מיתה, ואי ההוא ברא אזיל בארע מישר, ותקין עובדוי, ודאי דא אוקיר לאבוי, אוקיר ליה בהאי עלמא גבי בני נשא, אוקיר ליה בההוא עלמא גבי קודשא בריך הוא. וקודשא בריך הוא חייס עליה, ואותיב ליה בכורסייא דיקריה... ברם זכאין אינון צדיקייא, דזכאן לבניו קדישין, לגזעין קדישין, עליהו אתקרי (ישעיה ס"א): 'כל ראייהם יכירום כי הם זרע ברכי ה'.

תרגום: שאם אותו הבן הולך בדרך ישרה, ומתקן את מעשיו, ודאי שזה מכבד את אביו. מכבד אותו באותו העולם אצל בני אדם, מכבד אותו באותו העולם אצל הקדוש ברוך הוא, והקדוש ברוך הוא חס עליו ומושיב אותו בכסא כבודו... אשרי הצדיקים שזוכים לבנים קדושים, לגזעים קדושים, שעליהם נאמר: 'כל ראייהם יכירום כי הם זרע ברכי ה'.

ולהיפך ח"ו, אם היא הולכת בדרךי פריצות אז תלד בנים אשר לא טובים, ויהיה לה ע"י זה לבסוף קלון וכלמה בעולם הזה, וכמו דכתיב (משלי י'): 'ובן כסיל תוגת אמו, וגם בעולם הבא הוא

בזיון גדול לאביו ואמו כשיוצא מהם בן מכעים להקב"ה. וכמו שכתב הגר"א באגרתו עליהם לתרופה, שאף אם ידרוך תמיד בנו במוסר ולא יקבל - אוי לאותה בושה והצער והבזיון בעולם הבא. על בן צריכה האשה להרגיל עצמה במדות הצניעות, ויטיב לה על ידי זה בזה ובבא.

והנה מכל זה נוכל להתבונן כמה צריכה האשה להיות זהירה בענין שערותיה או זרועותיה ודדיה שלא יראו החוצה. גם בזוהר פרשת נשא החמיר מאד שלא יתראה שום שער מאשה, וז"ל (שם דף קכ"ה): 'אמר רבי חזקיה, תונבא [חזא ענין שיעמום] לייתי על ההוא בר נש דשבק לאנתתיה דתתחזי מטערא דרישה לבר. ודא הוא חד מאינון צניעותא דביתה. ואתתא דאפיקת מטערא דרישה לבר לאתתקנא ביה, גרים מסכנותא לביתא, וגרים לבנהא דלא יתחשבון בדרא, וגרים מלה אחרא דשריא בביתא. מאן גרים דא, ההוא שערא דאתחזי מרישה לבר. ומה בביתא האי, כל שכן בשוקא, וכל שכן חציפותא אחרא. ובגין כך (תהלים קכ"ח): 'אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך... בגין כך, בעיא אתתא דאפילו סטירי דביתא [קורות חפית] לא יחמון שערא חד מרישא, כל שכן לבר... פוק חמי, כמה פגמו גרים ההוא שערא דאתתא, גרים לעילא, גרים לתתא, גרים לבעלה דאתלטייא, גרים מסכנותא, גרים מלה אחרא בביתא, גרים דיסתלק חשיבותא מבנהא, רחמנא לישבון מחציפו דלהון. ועל דא בעיא אתתא לאתכפטיא בזיותי דביתא. ואי עבדת בן מה כתיב (שם): 'בניך כשתילי זיתים. מהו כשתילי זיתים, מה זית דא, בין בסתווא בין בקייטא לא אתאבידו טרפוי, ותדיר אשתכח ביה חשיבות יתיר על שאר אילניו, כך בנהא יסתלקון בחשיבו על שאר בני עלמא. ולא עוד אלא דבעלה מתברך בכלא, בברכאן דלעילא, בברכאן דלתתא, בעותרא, בבניו, בבני בניו. הךא הוא דכתיב (שם): הנה כי כן יבורך גבר ירא ה'.

תרגום: אמר רבי חזקיה, קללה תבא (ויש מפרשים ש'תונבא' הנזכר כאן בדברי הוזה"ק הוא מענין שעמום, כלומר שגעזון) על אותו איש שמניח לאשתו להראות עם שערות ראשה בחוץ. וזה אחד מאותם צניעות של הבית. ואשה שמוציאה משערות ראשה החוצה להתקן בו גורמת עני לבית, וגורמת לבניה שלא יחשבו בדור, וגורמת דבר אחר ששורה בבית. מי גרם זה? אותו שער שגראה מראשה החוצה. ומה בבית כך - כל שכן בשוק, וכל שכן חציפות אחרת. ומשום זה 'אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך...'. משום כך צריכה אשה שאפילו קורות ביתה לא יראו שערות אחת מראשה, וכל שכן בחוץ... צא וראה כמה פגם גורם אותו שער האשה: גורם למעלה, וגורם למטה, גורם לבעלה להתקלל, גורם עני, וגורם דבר אחר בבית, גורם שתסתלק חשיבות מבניה. הרחמן יצילנו מחציפותם.

ועל כך צריכה אשה להתכסות בזיוות ביתה. ואם עושה כך, מה כתוב? 'בניך כשתילי זיתים', מהו זה 'כשתילי זיתים'? אלא מה זית זה, בין בסתווא בין בקייטא לא אוכדים עליו, ותמיד נמצאת בו חשיבות יתרה על שאר האילנות - כך בניה יעלו בחשיבות על שאר בני העולם. ולא עוד, אלא שבעלה מתברך בכל: בברכות שלמעלה, בברכות שלמטה, בעשר, בבנים ובבני בנים. זהו שכתוב 'הנה כי כן יברך גבר ירא ה'...

פֶּרֶק שְׁמִינִי

בו יבואר מצות חנוך אב לבנים בכמה ענינים נחוצים הנוגעים לדת התורה

והנה לפי האמור דענין כזה גורם לידי עניות ר"ל ולכמה תקלות גדולות - כמה צריך כל איש ואשה לשמור עצמו בדרך הצניעות, וגם לזרז את בנותיו שתהיינה מודגלות מילדותן שלא לילך בדרך הפריצות ח"ו. כגון מה שבעונותינו הרבים נעשה בכמה מקומות להתר שעושים בתונת בלא בתי ידים כלל, אוי ואבוי כמה עון פלילי יש בזה, שמשיאין כמה אנשים לידי הרהור על ידי זה. וגם כמה מאות ברכות לבטלה נעשין על ידי זה בעת שמברכין נגדה. והלא ידוע שנפסק בגמרא (ברכות כ"ד) ובשלחן ערוך אורח חיים בסימן ע"ה דטפח מגולה באשה במקום שהדרך להיות מכוסה הוא בכלל ערוה, ואסור לומר שום דבר קדושה נגדה. ואין חילוק בין בתולה לנשואה, ולא הותר לבתולה רק לילך בפריעת ראש, אבל לענין שאר דברים המכוסים אין נפקא מינה [חילוק] כלל. ואפילו במקום שדרך כל הנשים והבתולות לילך ככה, אפילו הכי אין שום היתר לעשות כמנהג הפרוץ הרע הזה, וכמו שכתבו כל הפוסקים והלא המה האליהו רבא זצ"ל בסם הרוקח, ונספר תפארת שמואל ונספר חיי אלס}. גם אין שום חילוק בענין מה שאסור לומר שום דבר קדושה נגדה, בין איש אחר שאינה קרובה לו ובין אביה ואחיה, הכל דין אחד להם, דהיינו שאפילו האב יזהר לומר דבר קדושה נגד טפח המגולה של בתו כשהיא מבת י"א ואילך, וולאחר אפילו בפחות מזה. עי' נספר שולחן שלמה}. וכשירגיל את בנותיו מנערוהן להיות בדרך הצניעות - גם פי תגדל לא תסור מדרך הטוב ההוא, ויזכה לראות ממנה בנים הגונים וחשובים. וכמו שהבאנו למעלה (פרק ז') כמה מאמרי חז"ל על זה.

והנה ענין הצניעות רפה מאד כהיום בעונותינו הרבים, שבאיזה מקומות הולכין לטייל בחורים ובתולות יחדיו, ומי יוכל לשער גודל האסורים והקלקולים היוצאים מזה. ומי ראה בזאת ומי שמע כאלה בדרות שלפנינו הנהגת פריצות שכזה, פי אפילו אם לא יבא לידי אסור ממש הלא הרהורי עבירה קשין מעבירה, ועובר על מה שאמרו חז"ל (עבודה זרה כ"ב): על מה דכתיב (דברים כ"ג): ונשמרת מפל דבר רע, מפאן אמר רבי פנחס בן יאיר אזהרה שלא ירהר אדם ביום ויבא לידי טומאה בלילה, ועון זה הוא חמור מאד ומאד כידוע במאמרי חז"ל.

ומלבד כל זה מצוי שהולך חוץ לעיר, ובאים לידי יחוד ע"י הטיול, ואסור יחוד עם העריות לבד הוא גם כן אסור גדול מאד. ובזמנינו הפנויות הם עריות פי הם בחזקת נדות. [ידוע עוד, דאפילו אם היא עתידה לחיות אשתו, כגון שהיא אחר פתיבת התנאים, אף אם יקל לעצמו לטייל עמה [עי' ברכות מ"ג], על כל פנים יזהר מלחת יחוד עמה שלא בפני אדם, פי היא שוה לכל הנשים בענין זה. ואין שום חתך בזה מחמת פתיבת התנאים אפילו אם חיתה טחורה, וכל שכן שהיא בודאי נדה כל זמן שלא טבלה כדון, על כן אסור יחוד במקומו עומד. (ואין להק' מכתובות י"ב ע"א ח"כ יהודה וכו', כי הלל קם איירי אחר איכוסין שהיא מן התורה אשתו גמורה, משא"כ אחר כתיבת התנאים) וכל שכן בחבוק ונשוק

[שאסור] מן התורה, שעל זה בא הכתוב (ויקרא י"ח): 'לא תקרבו לגלות ערוה', כמו שכתב הרמב"ם פכ"א מחלכות אסורי ביאה, דחמחבק או חמנשיק אחת מכל העריות עובר בלאו ולא תקרבו לגלות ערוה, וחמקולין בזה עתידין לתן את חדין על זה בעולם הבא, וגם לא יראו טוב בעולם הזה].

וכמה מחויב כל איש להשית עצות בנפשו ולפקח בעינו זה על בניו ובנותיו שלא ילכו בדרך הרע הזה, ולערוך לפניהם תמיד את גודל העון שיש בזה, וגודל הזכות שיהיה להם כשיהיו זהירין מזה, וגם לבקש רחמים תמיד מהשם ית' עליהם שלא יבאו לידי עבירה ודבר מכווער, ובודאי יעזרהו ה' ויקבל תפלתו. וכדאיתא בתנא דבי אליהו (רבה פוק י"ח): מעשה בכהן אחד שהיה ירא שמים בסתר, וכל מעשיו הטובים שהיה עושה היה עושה בסתר, והיה לו עשרה בנים מאשה אחת, ששה זכרים וארבע נקבות. ובכל יום ויום היה מתפלל, ומשתטח, ומבקש רחמים, ומלחך בלשונו עפר, כדי שלא יבא אחד מהן לידי עבירה ולידי דבר מכווער. ואמרו לא יצתה אותה שנה ולא שניה ולא שלישית עד שבא עזרא, והעלה הקדוש ברוך הוא על ידו את ישראל מבבל ואותו הכהן עמהם. ולא נכנס הכהן ההוא לעולמו עד שראה כהנים גדולים ופרחי כהונה מבניו ומבני בניו עד חמשים שנה, ואחר כך נכנס אותו הכהן לבית עולמו. עליו הכתוב אומר (תהלים ל"ז): 'בטח בה' ועשה טוב וגו', והתענג על ה' ויתן לה משאלות לבך וגו'. וכתוב 'בטחו בה' עדי עד' ששני עולמות שלו, שנאמר 'כי בקיה ה' צור עולמים, ע"ש. והכונה שמי שמשתטח לה' ומשליך כל בטחונו עליו, ומבקש רחמים שיהיו בניו הולכים בדרך התורה והיראה, הקב"ה עוזרו שיהיה לו מהם גם כבוד וגדולה בעולם הזה, מלבד שכרו הגדול הצפון לו לעולם הבא:

חתימת הספר

ודע עוד דמה שנתפרץ באיזה מקומות כהיום שהבחורים [פורעי מוסר ונגי בלי תרבות] מרקדים עם הבתולות על החתונות - עון פלילי הוא, ועוברים בזה על כמה וכמה אסורים. וכבר אמרו חז"ל (ברכות סא.): 'המסתכל באשה, אפילו באצבע קטנה של אשה, כיון שמסתכל בה כדי ליהנות, אפילו יש בידו תורה ומעשים טובים - לא ינקה מדינה של גיהנום'. וזהו אפילו בהסתכלות בעלמא, וכל שכן בזה שהוא מרקד עמה, ועובר על זה כמה דכתיב (במדבר ט"ו): 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם' [וכמו שמפרש בספר חנוך, ע"ש], וגם על מה דכתיב (דברים כ"ג): 'ונשמרת מפל דבר רע', ואמרו חז"ל (כתובות מ"ו) שהוא אזהרה שלא יהרהר אדם ביום ויבא לידי טומאה פלילה, הרי דאפילו הרהור בעלמא שהוא שלא כהוגן אסרה התורה כדי שלא לבוא לידי טומאה, וכל שכן בזה שהוא עושה

מעשה בפרהסיא להביא עצמו לידי הרהור ולידי הסתכלות, וגם בודאי לידי טומאה פלילה גם כן לבסוף.

ועל כלם מצוי שעובר ע"י הרקוד גם על הלאו דלא תקרבו לגלות ערוה, וכפי מה שידוע שכתבו הפוסקים דהבתולות דיין בכלל נדות הם משיגייעו לזמן וסת, ובכלל עריות הם, ולפעמים מחבקין ומנשקין איש את רעהו בעת הריקוד שהיצר הרע בוער בקרבו ועובר בזה על לאו זה, וכמו שכתבנו בפרק ח' בשם הרמב"ם, ועון פלילי הוא מאד, והוא מאביזריהו דעריות שצריך ליהרג ולא לעבור על זה אפילו אם היו כופין אותו על זה, ואוי ואבוי יהיה להעושים כן בשאט נפש.

ואפילו אם היא עתידה להיות אשתו כגון שהוא אחר כתיבת התנאים גם כן אסור בכל הדברים הנ"ל, ואין שום היתר בזה מחמת שנתקשר עמה בתנאים.

גם יכול לבוא מענין הרע הזה של התקרבות אהרדי לכמה אסורים גדולים של עון כרת רחמנא ליצלו, וכבר אמרו חז"ל (שבת י"ג): בנזיר סחור סחור לכרמא לא תקרב.

ואיתא בספר חסידים (סימן קס"ח) וז"ל: אל תערב בנים ובנות פן יחטאו, וכדכתיב (ירמיה ל"א): 'אז תשמח בתולה במחול', והיינו לבדה, אבל 'בחורים וזקנים יחדו', וכן בסוף ספר תהלים (מזמור קמ"ה): 'בחורים וגם בתולות', ולא אמר 'בחורים עם בתולות' כמו שאמר 'זקנים עם נערים'. ומעשה באדם שהיה רוכב יחדי פלילה, והלבנה זורחת באותו לילה, והיה רוכב במדבר, והיה רואה חיל גדול ועגלות גדולות, ועל העגלות יושבים בני אדם, והמושכים העגלות - בני אדם, ותמה מה היו עושים. כשנתקרב אצלם הכיר מקצתם שכבר מתו, אמר להם: מה זה שאתם מושכים כל הלילה העגלות, ומקצתכם על העגלות. אמרו לו: בשביל עונינו, שבשהיינו חיים באותו עולם - היינו משחקים עם נשים ובתולות, ועתה אנו מושכים העגלה עד שכל כך אנו עיפים ויגעים שלא נוכל לנהוג יותר, ואז יורדים אותם שעל העגלה ואנו עולים ונחים, ונוהגים אותנו עד שיגעים ועיפים ואחר כך הם עולים ונחים. וזהו שנאמר (עמוס ב'): 'הנה אנכי מעיק תחתיתכם כאשר תעיק העגלה, וכתוב (ישעיה ה'): 'הוי משכי העון בחבלי השוא וכעבות העגלה חטאה'. [היינו שמפל עון נברא משחית, והוא נעשה כבד מאד כעגלה טעונה שצריך למשכו בעבותות גדולות, ובעל כרחו צריך האדם למשכו מפני אימתו, והענין הזה הוא חבל מדה במדה, כמו שחיה פה מרקד כל לפני חברו עד שחיה מתנגע ושובת, וחוזר חשני ומרקד לפניו עד שהוא מתנגע וחוזר חלילה, וכן נעשה אחר כך העונש]. והישרים מכים את המולכים [קורא ישרים לשלוחי חדין שהולכים עמם בצותא חדא, ומפני חרמו שמביא על זה מחפתוג שנאמר שם ישרים] כמנהיג את הבהמה והעגלה, שנאמר (תהלים מ"ט): 'נמשל כבהמות נדמו', וכתוב בתורה: 'וירדו בם ישרים לבקר' [רוצה לומר, שמע מינה שח"י ישרים רודים בחמוליכים כמנהיג את חממח]. ומי שעושה מעשה בהמה בחייו יש לו לעבוד באותו עולם כבהמה, עכ"ל ספר חסידים. ועל כן צריך האדם לזהר בזה מאד מאד:

השלמות מכתבי רבינו זצ"ל

* * * * *

מכתב גלוי מאת החפ"ץ חיים זצ"ל בדבר גודל החיוב על כל אהד ואהד
ובפרט על הרבנים והמנהיגים לתקן את הפרצות בעניעות מלבושי הנשים

בעזה"י, ר"ח תמוז, תרפ"ד, ראדן.

אל כבוד הרבנים והאדמו"רים די בכל אתר ואתר.

אולי יש בידם לתקן דבר מה, יהיה שכרם רב מה.

הנה יש לי צער גדול מפני עצם הענין וגם מתמיהת רבים, אף שכלם מאמינים שכל מה שמתהווה
למטה בין לטוב בין למוטב הכל הוא מאת הקב"ה, מכל מקום כל אהד עומד ומשתומם ופלא הוא
בענינו מפני מה נשתנו העתים כל כך לרעה, הלא מלבד זה שכל ישראל בכל מקום פזוריהם בין
העמים כלם נעשו משועבדים, והיוקר הולך וגדול מיום ליום, והמסים והארנוניות גם כן מתגדלים
מאד, ועל כלם עוד הגזירות שנסבבו על התורה ומצותיה נורא מאד, שהתנוקות של בית רבן
בטלים במאות עירות, גם מצב הפרנסה בכל מקום הוא רע מאד. כלל הדבר, עם ישראל הולכים
ומתאוננים כל אהד ואהד על רוע מצבו.

והנה בשנים שלפנינו אף שהיו גם כן מצויות צרות וגזירות, מכל מקום מי שהיה בכלל תמימי
לב היה יכול להתנחם בנפשו ולומר הגם שבענינים החיצונים אינו מתנהג כרצונו אבל בעניני הנפש
הוא בוטח שאינו מרוחק מהקב"ה, ובדאי יעמוד הקב"ה לבסוף לימינו, וכמו שנאמר (תהלים ק"ט): כי
יעמד לימין אביון להושיע משפטי נפשו. אבל כהיום בעונותינו הרבים מר לנו מאד מכל צד, כי
כשהוא מביט בעצמו בעניני עולם הזה - אין לה יום שאין קללתו מרובה מחברו, וכשהוא מתבונן
לאחריתו בעניני תורה ומצות - גם כן אין לו שום הצלחה, והגם שכל אהד מישראל מבקש מהקב"ה
שישמע לבקשותיו ויטיב לו כרצונו - אין שומע לו, הלא דבר הוא!

ואמרת שיעקר סיבת הדבר הוא שאנו מרחיקים בעצמנו את הקב"ה מאתנו. הוא צוה לנו
להתקדשותם והייתם קדושים, ואמרו חז"ל (יומא לט): כל המקדש עצמו מלמטה, מקדשין אותו
מלמעלה, מעט, מקדשין אותו הרבה, בעולם הזה, מקדשין אותו לעולם הבא. וכתוב אחר אומר

(דברים כ"ג): 'כי ה' אלקיך מתהלך בקרב מחניך להצילך וגו' [וחמאמר 'לחצילך' - כולל חרבה ענינים, לחצילך מן חרב, ומן חרעב, ומן חשבי, ומן חביזח], 'והיה מחניך קדוש, ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך'. הרי ביאר לנו הפתוב מפורש שבאשר נהיה קדושים הוא מתהלך בינינו להצילנו מפל רע. אבל אם יראה בנו ערות דבר הוא שב מאחרינו, וממילא יחולו עלינו כל הסבות ח"ו.

והנה אמרו חז"ל (ברכות כ"ד): טפח באשה במקום שהדרך להיות מכוסה הוא בכלל ערוה. וכחיום בעונותינו הרבים נתפרץ הדבר מאד מאד, והיצר הרע מפתה לנשים לילך פרועי ראש בלי שום פסוי, וגם לילך בזרועות מגולות, וחלוקותיהן עשויות בלא בתי זרועות, ועוד חלק גדול מלבושיהן כנגד הלב וכחאי גונא הכל מגולה, כדי שבכל מקום שיביט שם האיש יהיה נגד הערוה. וממילא כל הפרכות שמברך האיש בביתו או כשהוא מתפלל בביתו נגד אשתו או בתו הגדולה - הם כנגד ערוה. וידוע שבכל ברכה יש בה שם הקודש, ואם בן פשם שהמברך פהוגן ממשיך על עצמו ברכה, כמו שכתוב (סו"ע יתרו): 'בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיד, כן הדבר להיפך ח"ו, אם מברך נגד הערוה ממשיך ח"ו עניות על עצמו, כדאיתא בנדרים (ז' ע"ב): "בכל מקום שהזכרת השם [שלא כחזון] מצויה - שם עניות מצויה" [וע"ס כר"ן ורא"פ].

והנה ידוע דסוף האדם, אף אם יחיה אלה שנים, הוא מוכרח להשיב נשמתו אל האלקים ולתת דין וחשבון על מעשיו ועל דבוריו. ואזי ימצאו אלפי אלפים ברכות ושמות הקדושים שלא היה עליהם קדושה ולא עלו למעלה כלל, ועל הכל יתבעו ממנו בשעת הדין. וגדולה מזה מצינו בחז"ל (חגיגה ה' ע"ב) על הפסוק (עמוס ד'): 'ומגיד לאדם מה שחוו, אפילו שיחה קלה מגידין לו לאדם בשעת הדין.

כלל הדבר, המאדע [חאופנח] הגרועה הזו מביאה לאדם לידי הרהורים רעים, ולפעמים גם לז"ל ח"ו [ומספן בזה בני חקטנים, כמו שכתב חגאון ע"פ בסדורו], וכמעט ע"י המאדע הגרועה הזו מבטלים בידים מאמרו של הקב"ה, שאמר 'והיה מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר'.

והנה ידוע לכל, כשפרצה תבערה בכרם המלך והלהב גדול מאד, הפרוז יוצא מגדולי המלך לאנשי העיר: "התחזקו, התחזקו כולכם לכבות האש באיזו עצה שתוכלו, כי כרם המלך בוער באש, ואם תתעצלו בדבר תדעו כי בנפשכם הוא ח"ו, ומורדים תקראו, כי אינכם חוששים לכבודו. ואם תתחזקו פראוי ותכבו האש יקבל כל אחד שכוו ורוב כבוד לפי ערך התחזקותו". כן הדבר בענינינו, כי הנה ידוע שכל ישראל נקראים כרם ה', כמו שכתוב (ישעיהו ה'): 'כי כרם ה' צבקות בית ישראל'. ובעונותינו הרבים תבערה גדולה נפלה בכרמו בכמה מקומות ע"י המאדע הגרועה הזו, כי מתגבר כח הטומאה מאד על ידי זה, כמאמר ז"ל (ע"ז ב): על הפסוק: "ונשמרת מפל דבר רע", אזהרה שלא יהרהר אדם ביום ויבא לידי טומאה בלילה, וממילא נפסקה ההשפעה והברכה מפל אחד ואחד בעסקיו, ונסבבו על ידי זה כל הצרות הרעות, כמו שכתבו בספרים הקדושים.

על כן החוב מוטל על כל איש ואיש לכבות את האש הנורא הזו, ולתקן בביתו שיהיה הכל עשוי כדיו, ולא יתנהגו בפריצות ח"ו, ויזכה עבור זה לצאת ממנו בנים ישרים וקדושי עליון. וביותר החוב על הרבנים ועל כל החרדים לדבר ה' שבכל עיר ועיר, לדרוש ברבים מגודל הענין הזה הנוגע לקיומנו ולהצלחתנו בגוף ובנפש בזה ובבא, ויתקיים בזה מאמר הפתוב "זהו מחניף קדוש".

דברי הכותב לכבוד ה' ותורתו ומייצר בצרת עמו ישראל, המצפה לגאולה במהרה בימינו אמן

ישראל מאיר ב"ר אריה זאב הפהן

הערה: והנה אף שאנו צועקים (סליחות): 'אל תשליכנו מלפניך ורוח קדשך אל תקח ממנו, השטן מתחכם לטול מישראל כח קדושתם. ומה עשה, הגדה יצא דתאוה בנפשם שילכו בפריצות כדי שבכל מקום שיביט שם האדם יהיה כנגד ערוה. וזה היה עצת בלעם הדשע שהסית את בנות מואב לילך פרוצות כדי להחטיא את ישראל, וכמו שאמרו חז"ל (במדות דף ח') על הפסוק (סוף בלק) 'ותקראנה לעם לזבחי אלהיהן' - ערמות פגעו בהן. והכתוב צוח ואומר: 'זהו מחניף קדוש, ולא יראה בה ערות דבר', הרי שתלה הפתוב קדשתנו בזה הענין. ומה שהיה צריך היצר הרע מלפנים לעמוד כפיה שנים התחכם היום ועושה זאת בזמן קצר.

והנה אף שאין אנו במדרגה גדולה שתהיינה מחשבותינו זכות וטהורות, על כל פנים יהיה האדם זהיר מאד שלא להביא את עצמו לכתחילה לידי הרהורים. וכבר אמרו חז"ל (נדה י"ג ע"ב): 'כל המביא עצמו לידי הרהורים אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה'.

על כן מחויב כל איש לתקן בביתו שלא ילכו בני ביתו בזרועות מגולות, וכן כל לבושיהן יהיו עשויים כדיו, כדי שלא יביא עצמו לידי הרהור. ואף אם ילעגו עליו אל יחוש לזה, וכבר אמרו חז"ל (עדיית פ"ה): 'מוטב לו לאדם להקרא שוטה כל ימיו, ואל יהיה רשע שעה אחת לפני המקום'. ובזכות זה יתן ה' לו להיות בניו תלמידי חכמים.

והנה ידוע כי יש על כל איש מישראל מצות עשה מן התורה להוכיח בעמיתו כשנכשלין באיזה אסור, כמו שנאמר (קדושים י"ט): הוכח תוכיח וגו'. ועל ידי זה שמוכיחו הוא מציל את עצמו שלא יתפס באותו חטא, דכשם שנפרע הקב"ה מעושי העון כך נפרע מאלה שהיה בידו למחות ולא מיחו, וכמו שאמרו חז"ל (שבת נ"ה): מי שיט בידו למחות באנשי עירו ולא מיחה נתפס עבודם, ומי שהיה בידו למחות באנשי ביתו ולא מיחה נתפס בעון אנשי ביתו. וגם ידוע דכל אסור שנעשה בפרהסיא הוא חמור הרבה יותר מבצענעא, שנקרא על ידי זה מחלל שם שמים בפרהסיא, ואז גם חיוב ההוכחה גדול ביותר, שלא יאמרו התרו מצותיו של הקב"ה.

ועל כן גם במנהג הרע הזה שעוברים בפרהסיא על עון חמור של קריבת עריות והרהורי עבירה וכנ"ל, כל איש שיראת השם נגע בלבבו חלילה לו לשתוק ושלא למחות בזה, ומי שיכולת בידו למנוע ולא מנע הלא יתפס גם הוא בחומר העון וכנ"ל. וכדאיתא פ"ק ד' (ד' ו') על הפסוק (ירמיה ג'): 'שה פזורה ישראל, ישראל נמשלו לשה, מה דרכו של שיה לוקה באחד מאיבריו וכלם מרגיטין [חיינו כל חצאן ודרבן לחטאין זה אחר זה, וכשאחת לוקה באבריה ופסקה מליד עוד כלם יעמדו באותו מקום], אף ישראל, אחד חוטא וכלם נענשים. תני רבי שמעון בר יוחאי, משל לבני אדם שהיו באים בפסינה, נטל אחד מהם מקרח והתחיל קורח תחתיו, אמרו לו חבריו: למה אתה עושה כן, אמר להם: 'מה אכפת לכם, וכי לא תחתני אני קורח?!' אמרו לו: מפני שאתה מציד עלינו את הספינה, ע"ש.

ויש לו להשתדל ולהעריך לפניהם בנחת חומר העון וגנות הדבר, שאמנם מלבד חומר העון חרפה הוא לבני ישראל שנשתבחו מעולם במדת הצניעות, ופריצות גדול כזה מגונה מאד להם, ורק מפתוי היצר נעשה הדבר כהתר אצל הצעירים, ואינם מתבוננים חומר העון וגנות הדבר. ואף אם לא ישמעו לו - הלא קיים מצות הוכחה, ואת נפשו הציל. וגם באמת בודאי אם לא ישמעו לו כלם, הלא יש הרבה בחורים ישרים שנכשלין בזה מפני שאינם מתבוננים בחומר האסור, וכשיעריך זה להם בודאי יפרשו מזה.

ואמנם גדול זכות המוכיח המונע בזה הקטרוג, שפאשר נעשה אסור חמור בפרהסיא ולא נמצא אף אחד שימחה בדבר - יש חרון אף ר"ל על כלם, מחמת שעוברים על רצון המלך בפרהסיא ואין איש שם על לב לחוס על כבודו של מלך ולקנא את קנאתו. והחס לכבודו ועומד לקנא על זה קנאתו - הרי זכותו גדול, לפי שעל ידי זה משבך חמתו של הקב"ה. וכמו שמצינו אצל המעשה דפנחס שאמר הפתוב (במדבר כ"ה): 'הנני נותן לו את בריתי שלום, מחמת שהשיב חמת ה' מישראל ע"י שקנא קנאתו.

ואמרו במדרש (תנחומא ס"ב בלק): מִשָּׁל לְמַלְכָּךְ שֶׁהִיא עוֹבֵר וְסִיעָה שֶׁל נְעָרִים עוֹמְדִים, וְקָלָל אֶחָד מֵהֶן אֶת הַמֶּלֶךְ, נִתְמַלֵּא הַמֶּלֶךְ עֲלֵיהֶם חִימָה, בָּא תוֹשֵׁב אֶחָד שֶׁהִיא בִּינֵיהֶן וְנָתַן מִסֹּטֵר אֶחָד [חֵינּוּ מִלְּשׁוֹן סֹטֵר עַל פְּנֵיו] לְאוֹתוֹ שֶׁקָּלָל אֶת הַמֶּלֶךְ – מִיַּד שֶׁכָּבַח חֲמַתּוֹ שֶׁל מֶלֶךְ, עֵינָיו שָׁם.

[כָּאן עוֹבֵר רַבֵּינוּ זְצ"ל לְדַבֵּר עַל חֲשִׁיבוֹת שְׁמִירַת גְּדָרֵי חֲצִנְיָעוֹת בְּשִׁמְחַת חַגְשׁוּאִין]

וְהִנֵּה עַל כָּל אֵלֶּה לְפָלֵא בְּעֵינַי עַל הַמְחַתָּנִים, אֲבוֹת הַחֲתָן וְהַכֹּהֵלֶה, שֶׁכָּל יִשְׁעָם וְחִפְצָם לְרֵאוֹת טוֹב עַל בְּנֵיהֶם שֶׁהִכְנִיסוּם לַחֲפָה שִׁיחִיו חֵי שְׁלוֹם וְיֵצֵא מֵהֶם דּוֹר יִשְׂרָאֵל וְיִזְכְּרוּ לְעוֹשֵׁר וּבְרָכָה מֵה', וְכֵן תִּקְנֶה חַז"ל שֶׁבַע בְּרָכוֹת לְהַזְוִיג שֶׁתְּחוּל עֲלֵיהֶם בְּרַכַּת ה' ע"י שִׁיחָה כְּבוֹדוֹ יִתְבַּרֵּךְ שׁוֹכֵן בְּקִרְבָּם, וּבִדְרָאֵי מֵאֲז תְּחוּל עֲלֵיהֶם הַבְּרָכָה כָּל יְמֵי חַיֵּיהֶם מִפְּנֵי שֶׁמְבָרְכִין אוֹתָם בְּשֵׁם ה' [וְכִמוֹ שֶׁאָמַר חֲפְתוֹב (שְׁמוֹת כ'): 'בְּכָל חֲמֻקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכִּיר אֶת שְׁמִי אֲבֹא אֵלָיךְ וּבְרַכְתִּיךְ']. וְכָל זֶה אִם נַעֲשֶׂה הַחֲפָה וְהַשְׁמִיחָה כְּדִין וְכְרִצוֹן הַשִּׁי"ת, אֲבָל אִם בְּהַשְׁמִיחָה מְעוֹרֵב תּוֹגָה, שֶׁמְשַׁמְחִים שָׁם בְּאוֹפֵן פְּרִיצוֹת הַשְּׁנֵאוֹי וּמִתּוֹעֵב בְּעֵינֵי הַקִּב"ה [כִּי חֲקֻב"ח שׁוֹנֵא זִמְח] (סְנַהֲדִין ק"ו) הָאֵם יוֹכֵל לְשֵׁרוֹת שָׁם בְּרַכַּת ה', הָאֵם יוֹעִילוֹ הַבְּרָכוֹת שֶׁמְבָרְכִין בְּשֵׁמוֹ בְּזִמְן שֶׁעוֹבְרִין עַל רְצוֹנוֹ בְּשֵׁאֵט נֶפֶשׁ, וְכִמוֹ שֶׁאָמַר חֲפְתוֹב 'יִרְאֶה בְּךָ עֲרוֹת דְּבַר וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ'.

וּבַאֲמַת מְבוֹאֵר כֵּן בְּשׁו"ע אָבֵן הַעֲזָר בְּבֵית שְׁמוּאֵל (בְּסִימָן ס"ב) שֶׁאֵין לְבָרֵךְ 'שֶׁהַשְׁמִיחָה בְּמַעוֹנוֹ' בְּזִמְן שִׁיּוֹשְׁבֵין אֲנָשִׁים וְנָשִׁים יַחַד וּבְאֵין לִידֵי הַרְהוּר. וְכָל שֶׁכֵּן בְּעֵינֵינוּ זֶה שֶׁמְבָרְכִין יַחַד שֶׁלֹּא עָלָה עַל דַּעַת הַרְאִשׁוֹנִים כָּלֵל שֶׁיִּמְצָא כְּזֹאת בְּיִשְׂרָאֵל. וְכִיּוֹן שֶׁהַזְוִיג נִשְׂאָר בְּלֹא בְּרַכַּת ה' מֵהַ תִּקְוָה יֵשׁ לְקוֹת בְּאַחֲרֵיתָם מִשְׁלוֹמָם וְטוֹבָתָם. וְעַל כֵּן כָּל אִישׁ וְאִשָּׁה שְׁרוּצִים בְּאֲמַת בְּטוֹבַת בְּנֵיהֶם, שִׁיחוּל עֲלֵיהֶם כָּל הַבְּרָכוֹת שֶׁמְבָרְכִין אוֹתָן בְּשֵׁם ה', יִשְׁתַּדְּלוּ בְּכָל נֶפֶשׁ שִׁיחָה שֶׁמְחַתָּם שְׁמִיחַת אֲמַת כְּרַת הַתּוֹרָה, שִׁיחָה לְנַחַת רוּחַ לְפָנֵי ה', שֶׁלֹּא יִמְצָא בְּשִׁמְחָתוֹ עֲנִינֵי פְּרִיצוֹת כְּאֵלוֹ הַמִּתּוֹעֵב בְּעֵינֵי הַשִּׁי"ת, וְיִבְקֶשׁוּ עֲצוֹת וְתַחֲבוּלוֹת שֶׁלֹּא יָבוֹא לָזֶה. וּבְזִכּוֹת שֶׁמְשַׁתְּדָלִים לְקַיֵּם רְצוֹן הַשִּׁי"ת יִזְכְּם ה' לְרֵאוֹת מְבִנֵיהֶם דּוֹר יִשְׂרָאֵל זֶרַע בְּרֵךְ ה', וְכִמוֹ שֶׁאָמַר חֲפְתוֹב (תְּהִלִּים קי"ב): 'אֲשֶׁרֵי אִישׁ יִרְאֵה אֶת ה' וְגו' גְּבוּר בְּאַרְצֵי יִהְיֶה זְרַעוֹ, דּוֹר יִשְׂרָאֵל יְבוֹרֵךְ, וּמִמֶּנּוּ יִרְאוּ וְיַעֲשׂוּ גַם אַחֲרָיִם, וְזִכּוֹת הַרְבִּים תִּלְוֵי בּוֹ:

והנה עקר השורש שמביא לכל עניני הפריצות הוא מפני איחור הנשואין שנתהוו בזמננו בעונותינו הרבים שהוא נגד טבע הבריאה, ועל ידי זה נתגבר היצר הרע מאד ובאים על ידי זה לכמה וכמה עונות. וכבר אמרו חז"ל (יבמות ס"ב ע"ב): המשיא בניו ובנותיו סמוך לפרקן עליו הפתוב אומר (איוב ה'): יידעת כי שלום אהלך, ופקדת נוך ולא תחטא. ובמדינות בכל וחברותיה נוהגים עד היום שמשואין בנותיהן בימי נעוריהן, ומה טוב הוא זה לאביהן כי מלבד שמשמרון שלא יבאו על ידי זה לידי חטא, וכמו שאמר בגמרא, עוד ממילא נטל מעליו כבוד המשא ולא יצטרך לשא אותן עד זקנה ושיבה. והנה ראשית סבת האיחור ברוב פעמים הוא מפני שמבקשים איש חפשי מעבודה [שגבר נפטר מחובת הצבא], ושיהיה בו כל המעלות. אבל לפי האמת אין נכון הדבר, דאפילו אם לא יזדמן להם איש בכל המעלות פרצונם או שאינו נקי עדין מעבודת הצבא גם כן יתקשרו עמו כיון שהגיעו בנותיו לפרקן, וכמאמר הפתוב (ישעיה מ"ה): 'לא תהו בראה, לשבת יצרה'. וכבר אמרו חז"ל (פסחים ק"ג): בתך בגרה – שחרר עבדך ותן לה. ולא יטעה האדם בנפשו לומר שבהעפכה ההיא עושה טובה לבתו, לא כן הדבר, כי על ידי זה מרגילה לידי פריצות, ותוכל לבוא ח"ו מחמת זה לידי זמה ותקלות אחרות, שנששים דעתן קלות, ויתחרט האב בעצמו אחר כך, ולא יהיה יוכל להעזור מעלבוננו הרב. וגם ידוע שאיחור הנשואין הרבה מביא לידי מחלות. ומה שהאב חושב שעל ידי החפוש שמחפש הרבה בשבילה לקחת לה איש בהרבה מעלות על ידי זה יתן לה עושר ואושר – לא כן הוא, כי הכל תלוי במזל, וכמו שכתב הגר"א באגרתו הקדושה שכל אחד ואחד נולד במזלו ובהשגחת אל עליון ברוך הוא. וגם ידוע שפשתגדליו הרבה אין שומעין כלל לדברי אבותיהן, ובוחרין איש כחפצם פטוב בעיניהם, אף שהוא למורת רוח כל משפחתם. ועל כן החכם עיניו בראשו, שלא לאחר נשואי בתו אם נזדמן לו איש הגון ההולך בדרך ה', כדי שלא יהיה לו הדבר אחר כך למכשול ולפוקה. ואפילו אם האיש ההוא עדין אינו נקי לביתו מעבודת הצבא גם כן אל ימנע מלהשיא לו בתו. ועין בספר 'מחנה ישראל' בסופו, בקונטרס דבר בעתו, שמבואר שם באורך להסיר כל הטענות והפקפוקים שיש בזה. וגם ידע שטוב הרבה יותר להתדבק [לחשתודך] עם איש הגון אף שאינו נקי עדין מאשר להתדבק עם איש שאינו הגון ונקי, כי זהו לעולם, וזהו רק לזמן קצר. ואבות המעפבין שלא להשיא בנותיהן להם אף שהגיעו לפרקן באמרום שאין זה לפי כבודם – עתידים לתן את הדיו, כי הם מביאין אותן לידי חטא וכנ"ל. ובעונותינו הרבים כבר נבחנו זה בכור הנסיון במדינות אחרות שהתנהגו גם כן באיחור הנשואין ובאו בנותיהן לידי תקלות רבות וגם לידי מחלות, השם ישמרנו. ואשרי השם בטחוננו בה' ומתנהג בדרך שנהגו אבותינו מעולם, ובודאי לא ימנע טוב להולכים בתמים: